

уживаного у висловах для заборони торкатися або привласнювати що-небудь, робити щось, а також для скріплення домовленості, певної умови.

Дивних тварин у цій повісті названо *Пол, Тер і Гейст*. Усі імена утворені від лексеми «полтергейст» – від нім. *Poltern* – «шуміти», «стукати» і *Geist* – «привид», «дух» – термін, яким називають явища, пов'язані з шумом і стуком, самовільним переміщенням предметів, самозайманням тощо, причини яких неможливо раціонально пояснити.

Літературні назви дитячих творів мають фонетичні особливості дитячого мовлення: заєць *Зюзя*, *Країна нямликів*, *Буцик* (Л. Вороніна), *Маляка* (Марійка), динозаврик *Туп-Туп* (О. Дерманський). Фонетична мовна гра характерна для найменувань *Чудове Чудовисько* і *Погане Поганисько* (О. Дерманський). Фонетичні особливості покладені в основу імен *Ось*, *Осьось* та *Лосось* – усі вони співзвучні зі словом «лось».

Отже, у сучасних художніх творах для дітей та юнацтва трапляються як звичайні реальні оніми, так і промовисті. Промовисті власні імена є значущим елементом поетики творів, текстотвірним, жанротвірним, стилістично маркованим засобом у художньому просторі дитячої літератури.

Список використаної літератури:

1. Бережна М. В. Антропонімія дитячої літератури жанру фентезі // Нова філологія : збірник наукових праць. – Запоріжжя : ЗНУ, 2007. – № 27. – 333 с.
2. Васильєва Н. В. Собственное имя в мире текста / Н. В. Васильева. – М. : Книж. дом «Либроком», 2009. – 224 с.
3. Калінкін В. М. Джерело слов'янської поетонімології / В. М. Калінкін // Чорноморські новини. – 2010. – № 5. – С. 1.
4. Карпенко Ю. О. Власні назви в художній літературі / Ю. О. Карпенко // Наукові записки. – Вип. 37. – Серія : Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград : РВЦ КДПУ ім. В. Винниченка, 2001. – С. 170–172.
5. Малик Г. Злочинці з паралельного світу / Г. Малик. – К. : Знання, 2015. – 206 с.
6. Михайлов В. Специфика собственных имен в художественном тексте / В. Михайлов // Филологические науки. – 1987. – № 6. – С. 78–82.
7. Романченко А. П. Ономастичний простір літературної казки Всеволода Нестайка / А. П. Романченко // Записки з ономастики : зб. наук. пр. – Одеса : Астропринт. – Вип. 14. – 2011. – С. 161–171.
8. Шебештян Я. М. Виразальні можливості літературно-художньої зоонімії / Я. Шебештян // Науковий вісник Ужгородського університету. – Серія : Філологія. – 2005. – № 12. – С. 71–73.
9. Шебештян Я. М. Літературно-художні зооніми як засіб творення об'єктно вікової характеристики денотатів-персонажів / Я. М. Шебештян // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Ужгород, 2000. – С. 239–244.

Наукові керівники: д. філол. н., доцент Шитик Л. В. ,
к. філол. н. Юлдашева Л. П.

І. В. Зозуля

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

АВТОРСЬКА ПУНКТУАЦІЯ ПРИ ВІДОКРЕМЛЕНИХ ЧЛЕНАХ РЕЧЕННЯ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ І. БАГРЯНОГО «ТИГРОЛОВИ» І «ОГНЕННЕ КОЛО»)

Із розвитком писемної мови з'явилась і проблема її пунктуаційного оформлення, використання в текстах нормативних та авторських розділових знаків. Авторську пунктуацію досліджували Н. В. Гуйванюк [2], Н. П. Плющ [4], І. С. Савченко [3]. Термін «авторська пунктуація» в мовознавчій науці розглядають по-різному: вузько і широко. У вузькому розумінні – це вживання індивідуально-авторських розділових знаків у художніх творах. Широке тлумачення цього терміна представлено в працях Н. Валгіної, яка авторськими знаками вважає також нормативно-варіативні знаки, оскільки право автора вжити в тексті один із пунктуаційних варіантів [1].

Мета нашого дослідження – представити авторську пунктуацію в широкому її розумінні на матеріалі романів І. Багряного «Тигролови» (1) та «Огненне коло» (2).

Як зазначає С. Помирча, авторська пунктуація – це авторська манера письма, це індивідуальність письменника та поета, це хід його думок, емоційна насиченість. Індивідуальність у використанні розділових знаків, систематичність у позиціях певних пунктограм є індивідуальний літературний прийом, який служить авторові засобом передачі особливого стану ліричного героя. Вона допомагає розкрити сутність поетичної думки і створеного нею образу; стає сильним стилістичним засобом і віддзеркалює явну симпатію автора до окремих знаків [5]. Нормативні варіативні знаки – це можливі та допустимі розділові знаки, один з яких є нейтральним, а інший несе додаткову смислову інформацію. Їх потрібно відрізнити від індивідуально-авторських, адже вони є варіантом норми, хоча і переважно використання того чи того розділового знаку при варіативності теж є особливістю авторської пунктуації.

Аналізуючи пунктуаційний стиль І. Багрянного, нами зафіксовано чимало випадків уживання нормативних варіантних та індивідуально-авторських знаків. При відокремленні означення, вираженого одиничними прикметниками чи дієприкметниками, що стоять у кінці речення чи в його середині після означуваного слова, перед яким немає означення чи воно виражене займенником, І. Багрянний вважає за доцільне використання нормативного варіантного знака тире, хоча тут можливе уживання коми. *Григорій хотів розпитувати, він хотів про все довідатися, але міцна горілка і те зілля, що в ній, і риба та, що він з'їв – якась чудна та сита, – і всі ті нервові стусани, що пережив сьгодні, – все це його обтяжило, зробило млявим* (1, с. 103). Також І. Багрянний використовує тире при неузгоджених означеннях, виражених неозначеною формою дієслова, що відокремлюють за бажанням автора: *Це була ціла трагедія для Грицька – спостерігати і не мати сили якось допомогти* (1, с. 167); *Сірко підняв усіх несподівано на гарячу роботу – лагодити «заїздок»* (1, с. 150); *А призначення того тину – ловити рибу* (1, с. 150).

Так, при відокремлених означеннях автор використовує індивідуально-авторський знак – тире, наприклад при поширених чи непоширених означеннях (незалежно від його місця щодо означуваного слова), відірваного від означуваного слова-займенника іншими словами, особливо присудками: *А вони [каторжники] стояли безконечними шпалерами, безконечною тичбою – вимучені, виснажені* (1, с. 74). Також за допомогою тире відокремлює однорідні поширені і непоширені означення, що стоять в одному ряду і стосуються означуваного слова-займенника: *І ось тут тоді вийдуть вони – юні, свіжі, сталево зорганізовані й з дисципліновані, і розгорнуться на всю силу* (2, с. 12) та при однорідних узгоджених і неузгоджених означеннях, що стоять в одному ряду (незалежно від їхнього місця щодо означуваного слова), наприклад: *Біля крайнього столика при вікні сидить бравий майор – чорнобривий, з м'ясистим носом, віком понад тридцять літ – майор ОГПУ – НКВД* (1, с. 24).

Щодо випадків уживання нормативних варіантних знаків при відокремлених прикладках, то тут автор частіше використовує знак тире, хоча можливим варіантом також є кома. Наприклад, при однорідних й неоднорідних, поширених і непоширених прикладках, що стоять після означуваного іменника у середині речення чи в його кінці, якщо перед цим іменником немає іншого означення, як-от: *Григорій носив у серці хворобу – кохання до химерної лісової дівчини Наталки – і боровся сам з собою* (1, с. 155); *На тому змагання – ця своєрідна Сіркова олімпіада – не скінчились* (1, с. 88); *Гора була вкрита морем лісу, але де-не-де лисіли плями – галявини* (1, с. 127). Відокремлюють за допомогою тире прикладки, що мають яскраво виражене уточнювальне значення, наприклад: *Літня жінка – Мокієнчиха – добре шанувала гостей* (1 с. 83); *Оті два сірі [собаки] – Заливай та Рушай – то якутські лайки* (1, с. 94).

Індивідуально-авторський знак тире І. Багрянний використовує між відокремленими однорідними прикладками, наприклад: *Спереду вогненноока голова – велетенський двоокий циклоп – надпотужний паротяг «Й. С.»* (1, с. 2). За допомогою тире відокремлюють непоширені прикладки в будь-якій позиції, залежить від особового займенника, як-от: *І знову він – майор уже – вів слідство, сам напросився* (1, с. 94).

Для відокремлення обставин використовують нормативний варіантний знак кому (можливим є варіант нуль знака), якщо обставини виражені іменниками з похідними прийменниками у зв'язку з, залежно від, завдяки, унаслідок, з причини, за браком, за наявності, згідно з, за згодою, на випадок, усупереч, відповідно до, наперекір, попри, як-от: *Попри всі ті, зрештою, смішні неприємності, він [настрій] підноситься до найвищого ступеня передсмаку чогось незвичайного, констатує його поступове, але неухильне наближення, недалеке здійснення мрії* (1, с. 147); *За розрахунком старого, вони сьогодні мали догнати і згребати тих кішок* (1, с. 194); *Завдяки німецькому жандармові, зустрілися два друга, два вояки і кинулися один одному в обійми* (2, с. 72). Для підсилення семантичного навантаження при відокремленні однорідних дієприслівників та дієприслівникових зворотів уживають індивідуально-авторський знак – тире (*Бистра, гірська, завширишки з Ворсклу, річка текла – петляючи в нетрях* (1, с. 53)), а також при однорідних дієприслівниках, дієприслівникових зворотах, як-от: *Гойдаючись під звуки патефонних танго і фокстротів, гомонячи, відступаючи, люблячи і мріючи, мріючи, мріючи – летів, миготів [експрес] десь у казку* (1, с. 86).

Варіантними комами (комою) або нулем знака можуть виділяти додатки зі словами *подібно до, на відміну*, як-от: *Сікач, на відміну від інших веррів, був більший, вищий* (1, с. 174). *Роман маяв чубом на вітрі, подібно до запорожця, чуб той ставав дуба й тріпотів, немов прапирка* (2, с. 108). При відокремлених додатках, які автор бажає семантично виділити, використовує тире як індивідуально-авторський розділовий знак наприклад: *Окрім жаху – в душі зародилася зневага до «батька», що покинув дивізію* (2, с. 82).

Таким чином, особливістю стилю письменника є уживання в багатьох випадках при відокремлених членах речення нормативного варіантного та індивідуального знака тире, що свідчить про творчий підхід до розширення видільної функції цього розділового знака. Нами було зроблено такі підрахунки: нормативно варіантні пунктуація в аналізованих романах складає 24% від загальної кількості проаналізованих синтаксичних одиниць. Індивідуально-авторські розділові знаки складають 6%.

Список використаної літератури:

1. Валгина Н. С. Трудные вопросы пунктуации / Н. С. Валгина. – М., 1983. – 176 с.
2. Гуйванюк Н. В. Новітні тенденції в українській пунктуації та проблеми авторської пунктуації / Н. В. Гуйванюк // Слово – Речення – Текст : Вибрані праці. – Чернівці : Чернівець. нац ун-т, 2009. – С. 486–492
3. Савченко І. С. Пунктуація сучасної української мови / І. С. Савченко. – Черкаси, 2003. – 180 с.
4. Плющ Н. П. «Авторська» пунктуація в системі графічних засобів відображення на письмі невербальних компонентів комунікації / Н. П. Плющ // Українське мовознавство. – К., 2004. – 30 с.
5. Помирча С. Індивідуально-авторська пунктуація як засіб формування синтаксичної компетенції у майбутніх учителів початкової школи / С. Помирча, Т. Бельська // Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти. – 2016. – Вип. 3. – С. 155–162.

Список використаних джерел:

1. Багрянний І. Тигролови : роман / І. Багрянний. – Київ : Знання, 2011. – 266 с.
2. Багрянний І. Огненне коло : повість / І. Багрянний. – Київ : Знання, 2011. – 129 с.

Науковий керівник: к. філол. н., доцент Савченко І. С.

Ю. В. Зубанченко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ФОНЕТИЧНІ РИСИ СЕРЕДНЬОНАДДНІПРЯНСЬКИХ ГОВІРОКУ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ (ЗА ЗБІРКОЮ МАТВІЯ НОМИСА)

Розвиток нової української літературної мови в середині XIX ст. спричинив посилену увагу до народних говорів, із яких письменництво черпало словникове багатство, викликав неминущу конкуренцію щодо використання діалектних одиниць того чи того говору. Саме в цей час прогресивна інтелігенція прагне представити багатство української народної мови, її